

تأثیر صلوات بر توفیقات انسان از منظر اسلام

طاهره احمدی¹

¹ -طالیه سطح دو مدرسه علمیه فاطمه معصومه سلام الله علیها دلجان/sahel.4609@gmail.com

چکیده

تأثیر صلوات بر توفیقات انسان از منظر اسلام، موضوع پژوهش حاضر است که با هدف

آشنایی جامعه بانحوه اثرگذاری ذکر شریف صلوات در ارتقاء زندگی مادی و معنوی و کسب توفیقات الهی به رشته تحریر درآمده است. در این مقاله پس از مفهوم شناسی صلوات، به آثار آن بر توفیقات دنیوی مانند: تخلق به اخلاق الهی، استجابات دعا، رفع فقر، تقویت حواس و ملاقات با حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه و توفیقات اخروی مانند: تقرب به خدا و پیامبر صلوات الله علیه و بهره مندی از همنشینی و شفاعت ایشان، رهایی از دوزخ و سنگینی ترازوی اعمال، اشاره شده است. این گفتار با مراجعه به کتابخانه به روش توصیفی-تحلیلی تدوین شده و نتیجه می شود که تأکید اسلام بر ذکر صلوات، صرفاً دعا و تحیت برای پیامبر صلی الله علیه و آله و خاندان ایشان نیست بلکه شخص همزمان با هر صلواتی که می فرستد مشمول دعای حق تعالی و معصومین علیهم السلام قرار گرفته و آثار آن در صحیفه جانش ثبت شده و در زمان و بستر مناسب خود ظهور خواهد کرد.

واژگان کلیدی: اسلام، توفیق، دعا، صلوات

دعا از بهترین جلوه های ارتباط با پروردگار است و در احادیث توصیه های زیادی شده که مردم هنگام درخواست از خدا، فقط خود را در نظر نگیرند و برای دیگران نیز دعا نمایند. گاه به صورت عمومی، به دعا برای همه مؤمنین سفارش شده¹ و گاه به شکل اختصاصی، دعا کردن درباره اشخاصی که حقی بر انسان دارند، توصیه شده است.²

از جمله افرادی که حق عظیمی بر مسلمانان دارد و به دعا برای او و خاندانش در آیات و روایات تأکید شده، پیامبر صل الله علیه وآله است. خداوند در قرآن برای قدردانی از ایشان و توجه دادن مؤمنان به مقام و منزلت حضرت، به آنان امر نموده است که همانند حق تعالی و ملائکه بر پیامبر صلوات الله علیه درود فرستاده و تسلیم او امر او باشند³. این دستور ویژه، عنایتی مختص ایشان است چرا که به هنگام تحیت و بزرگداشت سایر انبیا در قرآن از واژه "سلام" استفاده می کند و آنگاه که نوبت به نبی اکرم صلوات الله علیه می رسد نه تنها خداوند سلام و صلوات می فرستد بلکه مؤمنین را موظف به تبعیت در این زمینه می کند. همین امر، اهتمام مسلمانان را بر صلوات، مضاعف می گرداند.

آنچه به عنوان ذکر صلوات به ما رسیده نیز توصیه اهل بیت علیهم السلام است که به شعار وحدت بخش مسلمانان خصوصاً شیعیان تبدیل شده است. صلوات گرچه به لفظ و زبان بیان می شود اما در باطن بیانگر محبت گوینده نسبت به شخصی است که خود و خاندانش را وقف هدایت بشریت نموده است. همین حس علاقه توأم با سپاسگذاری در صلوات، آن را از سایر اذکار متمایز نموده و سفارشات فراوان دینی به مداومت بر این ذکر، نشان دهنده اهمیت و اثربخشی ویژه آن است.

شأن و امر الهی توأمان در صلوات جریان دارد. خداوند متعال که صاحب شریعت است و فرشتگان که حاملان وحی الهی هستند؛ صلوات می فرستند و انبیا و اولیا و مؤمنان که مخاطب شریعت هستند نیز به آن اهتمام دارند. چرا تا این اندازه بر صلوات تأکید می شود؟ حکمت نهفته در صلوات چیست؟ مداومت بر این ذکر، چه توفیقاتی برای ذاکر به دنبال دارد؟ برای رسیدن به پاسخ این پرسشها، باید به منابع دینی مراجعه نمود.

در مورد آثار و فضایل صلوات کتابهای زیادی تألیف شده است. به عنوان نمونه می توان به کتاب **صلوات سرود آسمانی**، نوشته **علیرضا لطفی** و کتاب **ذکر اسرارآمیز صلوات**، تألیف **مؤید عسکری پور** اشاره کرد که در هر دو اثر به جمع آوری روایتهای مربوط

¹ - کلینی، کافی، ج 2، ص 487

² - نوح، 28

³ - احزاب، 56

به صلوات بسنده نموده و دسته بندی روشنی بین آثار آن ارائه ننموده اند. نوشتار حاضر، با هدف تبیین بخشی از آثار صلوات در توفیقات انسان، با مراجعه به کتابخانه وبه روش توصیفی تحلیلی تدوین شده و از آیات و روایات جهت تکمیل و تأیید مطالب استفاده شده است.

معنای لغوی: توفیق، مصدر باب تفعیل از ریشه "وفق" است و در لغت بر ایجاد هرگونه سازگاری و مناسبت و همراهی بین دو چیز دلالت دارد.¹

معنای اصطلاحی: توفیق را در اصطلاح اینگونه تعریف کرده اند که خداوند افعال بندگان را موافق خوشنودی خود، قرار دهد.² بنابراین توفیق، سروسامان دادن اسباب است به نحوی که بنده را به عمل صالح می رساند یا اینکه او را از رسیدن به اسبابی که موجب معصیت می گردد باز می دارد³ و هنگامی برای انسان خیر و سعادت حاصل می شود که توفیق شامل حال او شود.⁴

2- صلوات

معنای لغوی: واژه صلوات جمع "صلاة" است. در اصل از ریشه "صلو" گرفته شده و به معنای دعا است⁵ و صلوات خداوند تزکیه است و از ملائکه دعا و استغفار⁶.

معنای اصطلاحی: از طریق شیعه و سنی روایت بسیار زیاد رسیده در اینکه طریق صلوات فرستادن مؤمنین بر آن جناب این است که از خدا بخواهند بر او و آل او صلوات بفرستند⁷ و بگوید: "اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ." توفیقات دنیوی صلوات

1- تخلق به اخلاق نیک و دوری از گناهان: خداوند در سوره احزاب خبر داده که خود بر آن حضرت صلوات می فرستد پس صلوات فرستادن بر ایشان، تخلق به این خلق و مشتمل بر امتثال امر حق تعالی است و موجب حصول فیض ربانی و وصول به منازل جاودانی است. زمانی که فرد مشغول صلوات شود به ملائکه نیز شبیه می شود و براساس حکم "مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ عُدَّ مِنْهُمْ"⁸ چنانچه رحمتی شامل ملائک شود؛ امید است که فرستنده صلوات نیز مشمول آن شود. در بخشی از زیارت جامعه کبیره می خوانیم "وَاجْعَلْ صَلَوَاتِنَا عَلَيْكُمْ وَمَا حَصَّنَا بِهِ مِنْ وَلَايَتِكُمْ طَيِّباً لِحَقِّقِنَا وَطَهَّارَةً لِّأَنفُسِنَا وَتَزَكِيَةً لِّأَنَا وَكَفَّارَةً لِّدُنُوبِنَا"⁹ این فراز در بیان آثار صلوات و درودهای است که بر معصومین علیهم السلام فرستاده می شود. از جمله میتوان به این آثار اشاره کرد: 1. به برکت پذیرش ولایت معصومین علیهم السلام و درود

1 - ابن فارس، معانی اللغه، ج 6، ص 128

2 - جرجانی، التعریفات، ج 1، ص 69

3 - طباطبایی، المیزان، ج 10، ص 564

4 - همان، ج 8، ص 96

5 - قرشی، قاموس قرآن، ج 4، ص 146

6 - راغب اصفهانی، مفردات، ج 1، ص 491

7 - طباطبایی، المیزان، ج 16، ص 508

8 - مغربی، دعائم الاسلام، ج 2، ص 513

9 - قمی، مفاتیح الجنان، ص 796

مرگ و جان کندن ایمن گردد و به او ثواب هفتاد شهید ، عنایت فرمایند و از گناهان بیرون آید مانند روزی که از مادر متولد شده است.¹

صلوات آتش جهنم را نیز خاموش می کند ؛ زیرا وقتی که آتش هوی و هوس و نفس سرکش، بوسیله صلوات خاموش شود و ظلمات نفس به نور صلوات محو و نابود گردد ؛ آن هنگام است که انسان از آتش جهنم رهایی یافته و به حریم امن الهی داخل و شامل "يُخْرِجُوهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّور"² خواهد شد. امام صادق علیه السلام نیز صلوات را مانعی در برابر آتش جهنم معرفی کرده و خطاب به صباح بن سبابة فرمودند: «بع از سپیده دم ، صد مرتبه بگو اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ . خداوند به برکت این ذکر تو را از آتش جهنم حفظ خواهد کرد.»³

5- سنگینی ترازوی اعمال و جبران کاستی ها: هیچ عمل خیر و نیکی نیست که شخص انجام دهد مگر اینکه در ترازوی اعمال قرار داده می شود و باعث سنگین شدن کفه حسنات می گردد و هیچ شر و بدی نیست مگر اینکه موجب سنگینی کفه سیئات و بدی فرد می گردد. خداوند در قرآن می فرماید: «پس هر کس به اندازة ذره ای نیکی کند ، ان را می بیند و هر کس به قدر ذره ای عمل بد انجام دهد ، آن را می بیند.»⁴

در قیامت و هنگام محاسبه اعمال که حقایق آشکار می شوند . انسان ها احساس خسران می کنند . آن کس که اعمال نیکش بر بدی ها سبقت گرفته ، افسوس می خورد که چرا همین مقدار کم بدی را در کارنامه عمل خود دارد و در مقابل ، افرادی که کفه اعمال شرشان سنگین تر است حسرت می خورند که چرا کار نیک بیشتری انجام ندادند . راه حل رهایی از این خسران در قیامت مراجعه به روایات معصومین علیهم السلام و پرداختن به اموری است که به فرموده ایشان ، موجب سنگین تر شدن کفه حسنات می شود.

طبق آموزه های دینی، ذکر شریف صلوات ، از جمله انکاری است که به صورت ویژه در این زمینه مؤثر است. محدث نوری از امام سجّاد علیه السلام نقل کرده که فرمودند: «بر شماست که بر محمد و آلش زیاد صلوات بفرستید و ما در مقام پاداش ، عوض صلواتی که شما فرستاده اید آن اعمال صالحی که توفیق انجامش را نیافته اید ، برای شما انجام می دهیم.»⁵

1 - نوری ، مستدرک الوسائل، ج5، ص335

2 - بقره، 257

3 - ابن بابویه ، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص335

4 - زلزال ، 7 و 8

5 - لطفی ، صلوات سرود آسمانی ، ص61

در جای دیگر امام صادق علیه السلام میفرماید: «سنگین ترین چیزی که در روز قیامت در ترازوی اعمال قرار داده می شود صلوات بر محمد و اهل بیت اوست.»¹

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با عنوان "تأثیر صلوات بر توفیقات انسان از منظر اسلام" می باشد. تأکیدات فراوان در قرآن و روایات بر اهتمام به صلوات و آثار زیادی که از لسان معصومین علیهم السلام به ما رسیده ، گویای ضرورت و اهمیت پرداختن به این موضوع است.

در پایان نتایج ذیل حاصل گردیده است:

در اصطلاح دینی ، مراد از صلوات ، جمع "صلاة" نیست بلکه از این کلمه، درود خاص بر پیامبر اکرم صلوات الله علیه و خاندان پاک ایشان، اراده شده است و شیعیان با عبارت "اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ" این کار را انجام می دهند. این ذکر صرفاً تحیت و دعا برای نبی اکرم و معصومین علیهم السلام نیست بلکه رحمت و توفیقی هم برای ذاکر محسوب می شود که آثار فراوانی بر زندگی دنیوی و اخروی او دارد؛ از جمله این آثار میتوان به استجاب دعا، فرد اشاره کرد . ضمن اینکه با مداومت بر صلوات ، متخلق به اخلاق الهی می شود زیرا حق تعالی خود اولین گوینده آن است و فرد با تأسی به پروردگار ، علاوه بر امتثال امر الهی ، خود را در این ویژگی به خالق نزدیک می کند. در مرتبه بعد، صلوات توفیق عزتمندی و کسب عافیت و نیز ملاقات با امام عصر عجل الله تعالی فرجه را هم فراهم می کند.

توفیقات ناشی از صلوات ، به دنیا اختصاص ندارد. در قیامت نیز به مدد ذاکر خود آمده و در هنگام حساب ، به جبران کاستی ها و سنگینی کفّه حسنات می انجامد و موجبات تقرب به حق تعالی و معصومین علیهم السلام و بهره مندی از شفاعت ایشان را فراهم می نماید

فهرست منابع

1 - مجلسی ، بحار الانوار ، ج91، ص49، ح9

*قرآن کریم

- 1- ابن بابویه ، محمد، **ثواب الاعمال و عقاب الاعمال** ، قم ، نشر اخلاق ، چاپ سوم ، 1379ه.ش
- 2- ابن جوزی ، محمد ، **جلاء الافهام** ، ریاض ، نشر ابن جوزی ، 1417ه.ق
- 3- ابن فارس ، احمد ، **معجم مغانیس اللغة** ، قم ، دارالفکر ، 1399ه.ش
- 4- جرجانی ، علی بن محمد ، **التعريفات** ، بیروت ، دارالکتب العلمیه ، 1403ه.ق
- 5- راغب اصفهانی ، حسین ، **مفردات الفاظ قرآن** ، دمشق ، دارالعلم ، 1412ه.ق
- 6- شعیری ، محمد ، **جامع الاخبار** ، نجف ، مطبعه حیدریه ، چاپ اول ، بی تا
- 7- طباطبایی ، محمد حسین ، **المیزان** ، قم ، دفتر انتشارات اسلامی ، 1374ه.ش
- 8- عاملی ، محمدبن حسن ، **وسائل الشیعه** ، قم ، نشر آل البيت ، 1370ه.ش
- 9- غیاثی ، محمد رضا ، **اسرار العارفین** ، اصفهان ، نشر مرکز فرهنگی شهید مدرس ، 1381ه.ش
- 10- قرشی ، علی اکبر ، **قاموس قرآن** ، تهران ، دارالکتب اسلامی ، چاپ ششم ، 1412ه.ق
- 11- قمی ، عباس ، **سفینه البحار** ، قم ، نشر اسوه ، بی تا
- 12 - قمی عباس ، **مفاتیح الجنان** ، قم ، نشر اجود ، چاپ اول ، 1389ه.ش
- 13- کلینی ، محمدبن یعقوب ، **اصول کافی** ، بیروت ، دار التعریفات ، 1369ه.ش
- 14- لطفی ، علیرضا ، **صلوات سرود آسمانی** ، اصفهان ، نشر حیات طیبه ، چاپ دوم ، 1392ه.ش
- 15- مجلسی ، محمد باقر ، **بحار الانوار** ، بیروت ، دار الاحیاء ، چاپ سوم ، 1403 ه.ق

- 16- مغربی ، نعمان ، دعائم الاسلام ، قم ، مؤسسه آل البيت ، چاپ دوم ، 1385 ه.ق
- 17- نوری ، میرزا حسین ، مستدرک الوسائل ، قم ، مؤسسه آل البيت ، چاپ دوم ، 1368 ه.ش

